

ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมจากการสวดพระมาลัยคณะวาริ ปัญญาอภิงค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

THE LANGUAGE THAT REFLECTS THE CULTURE OF CHANTING PHRA MALAI OF THE VAREE HOUSE, PANYAPIWONG, SURAT THANI PROVINCE

สุวิมล เวชวิโรจน์

Suwimon Vatviroj

ณฐ อังศุวิริยะ

Natha Angsuwiriya

จตุพร เพชรบูรณ์

Chatuporn Petchaboon

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand

E-mail: suwimon026@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมจากการสวดพระมาลัย คณะวาริ ปัญญาอภิงค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แผ่นบันทึกภาพเคลื่อนไหวพระมาลัย การสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลภาคสนามในงานพิธีศพ งานตามส่วนราชการ และงานเอกชน ประกอบกับการสังเกตการณ์ภาคสนาม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ คนสวดพระมาลัยในฐานะต้นเสียงหรือแม่เพลง จำนวน 4 คน ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยพบ ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมได้ 4 ประการ คือ ประการแรก ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อทางไสยศาสตร์ ประการที่สอง ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ การหาอยู่หากินตามธรรมชาติ การคมนาคม สถาปัตยกรรมบ้านเรือนไทย เครื่องมือเครื่องใช้ในการหาอยู่หากินตามธรรมชาติ สัญญาณบอกเวลาโดยเฉพาะเสียงย่ำฆ้อง การแต่งกาย เครื่องดนตรี และธรรมเนียมการทำศพของผู้ที่มีบรรดาศักดิ์สูง ประการที่สาม ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางภาษาที่ปรากฏในตัวบทพระมาลัย ได้แก่ สำนวน การใช้คำแทนตัวผู้พูดและคู่

* Received 4 January 2023; Revised 23 January 2023; Accepted 26 January 2023

สนทนา การพูดแบบไม่ตรงไปตรงมา ภาษาถิ่นใต้ และภาษาบาลี และประการที่สี่ ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านค่านิยม ได้แก่ การรักษาวลสงวนตัวของผู้นักร้อง ค่านิยมในด้านความงามของผู้นักร้องโดยเฉพาะสรีระภายนอก สะท้อนให้เห็นว่าการสวดพระมาลัยให้ทั้งคติธรรมคำสอนและความบันเทิงใจแล้ว ภาษายังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสะท้อนวัฒนธรรมด้านความเชื่อ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และค่านิยมที่ทรงคุณค่าต่อสังคม

คำสำคัญ: ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรม, การสวดพระมาลัย, จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The objective of this research article is to analyze the language that reflects the culture of chanting Phra Malai of the Varee House, Panyapiwong, Surat Thani Province. It uses a qualitative research method by collecting data from documents, VDOs, in-depth interviews, field information at funerals and public and private events, as well as field observations. The main informants were 4 people who chanted Phra Malai as the source of the sound or the mother of the song. Use the method of selecting specific informants. and presented the results of data by descriptive analytical method. The findings showed that there were 4 aspects of language that reflected culture: firstly, language that reflects belief culture is Buddhist beliefs and superstition beliefs. Secondly, language reflects the culture of local wisdom, including natural living, transportation, house architecture, tools, time signs, costumes, musical instruments, and funeral rituals. Thirdly, language reflects the linguistic culture that appears in the Phra Malai script, including idioms, the use of pronouns, speaking indirectly, local dialects, and Pali. Fourthly, language that reflects the culture of values, such as women reserving themselves and women's beauty values. This research, therefore, reflects that chanting Phra Malai for both giving morals and entertainment is also an important tool in reflecting the culture of beliefs, way of life, wisdom, and values that are valuable to society.

Keywords: Language That Reflects the Culture, Chanting Phra Malai, Suratthani Province

บทนำ

ศาสนามีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมของผู้คนจนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของประเพณีและวัฒนธรรมในสังคม (ธวัช ปุณโณทก, 2525) ด้วยเหตุนี้ ศาสนาจึงมีการบันทึกข้อมูลเอาไว้ในรูปแบบของงานวรรณกรรม และเมื่อกล่าวถึงงานวรรณกรรมท้องถิ่นทางภาคใต้ในด้านเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ชาวบ้านมักสร้างเป็นหนังสือโดยเฉพาะเรื่อง “พระมาลัย” เอาไว้ถวายวัดเป็นพุทธบูชามากที่สุด (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2525) ดังนั้น พระมาลัยนอกจากจะมีผลงานออกมาในรูปแบบของงานวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังสามารถนำเรื่องราวในวรรณกรรมมาใช้ในการว่ากลอนสวดพระมาลัย เพื่อให้ได้รับอรรถรสจากการฟังและมักใช้ในประเพณีซึ่งเป็นวาระสุดท้ายของชีวิตคือการจัดงานพิธีศพควบคู่ไปกับการสวดพระมาลัย (ภัทรพล แสงเงิน, 2562)

เมื่อกล่าวถึงการสวดพระมาลัยในพื้นที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่ามีคณะพระมาลัยวารี ปัญญาอภิวังค์วงพระมาลัยเก่าแก่เพียงคณะเดียวที่ยังคงรับแสดง ทำให้เกิดปัญหาสู่ความเสี่ยงที่จะเกิดการสูญหายของวัฒนธรรมแขนงนี้ ดังนั้น ทางวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ขึ้นทะเบียนพระมาลัยให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของทางจังหวัด จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน ได้ความว่าการสวดพระมาลัยน่าจะมีมาเป็นร้อย ๆ ปีแล้ว ในอดีตชาวบ้านจะมีการสวด พระมาลัยเฉพาะในงานพิธีศพเท่านั้น การสวดพระมาลัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผาศพ ไม่ให้งานศพเจ็บและช่วยให้เจ้าภาพหรือญาติของผู้ตายไม่ต้องอยู่ในสภาวะเศร้าโศกเสียใจ แต่เดิมพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้สวดมีจำนวน 4 รูป หรือเรียกว่า 1 เติง ใช้ตาลปัตรบังหน้าขณะสวด ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2455 - 2457 การสวดพระมาลัยได้เปลี่ยนจากพระสงฆ์มาเป็นฆราวาสเป็นผู้สวดแทน โดยสวดหลังจากพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบแล้ว (อร่ามรัศมี ด้วงชนะ, 2538) ต่อมารูปแบบการสวดพระมาลัยเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย กล่าวคือ ในระยะแรกพระสงฆ์เป็นผู้สวดพระมาลัยเนื้อหาที่นำมาใช้สวดจะเป็นเรื่องพระมาลัยเท่านั้น แต่เมื่อเปลี่ยนมาเป็นฆราวาสเป็นผู้สวด เนื้อหาที่ใช้สวดจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ บทในกาลมีเนื้อหาสอดแทรกคติธรรมสอนใจเกี่ยวกับพระมาลัยไปยังดินแดนนรก สวรรค์ และบทล่านอกมีเนื้อหาสอดแทรกความบันเทิงเกิดจากการแต่งคำร้องขึ้นมาเอง และตัดตอนมาจากวรรณคดี เช่น พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน ฯลฯ ในขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการขยายพื้นที่การสวดพระมาลัยไปตามส่วนงานราชการ และเอกชน ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับนิยามของวัฒนธรรม ดังที่กาญจนา แก้วเทพ กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมเหมือนเหรียญสองด้าน มีทั้งด้านที่พยายามจะอนุรักษ์ให้เหมือนเดิม และอีกด้านที่พยายามจะปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม (กาญจนา แก้วเทพ, 2548) เช่นเดียวกับการสวดพระมาลัยหากมองในแง่การสืบทอดการสวดพระมาลัย ยังคงพยายามรักษาขนบการแสดงในงานพิธีศพเอาไว้ และขยายพื้นที่การสวดพระมาลัยไปตามส่วนงานราชการ และเอกชน

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจวิเคราะห์การสวดพระมาลัยในด้านภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรม โดยอาศัยการเก็บข้อมูลในรูปแบบของงานวรรณกรรมตามศาสตร์ภาษากับวัฒนธรรม ผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์และใช้เป็นรูปแบบของการศึกษาภาษาทางวัฒนธรรมการสวดพระมาลัยของแต่ละสังคมไว้ รวมทั้งทำให้เข้าใจการใช้ภาษาอันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมการสวดพระมาลัยคณะวารีย์ ปัญญาอภิวังค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร ได้แก่ ผู้สวดพระมาลัยคณะวารีย์ ปัญญาอภิวังค์ อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คนสวดพระมาลัยในฐานะต้นเสียงหรือแม่เพลงพระมาลัย อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลีและภาษาถิ่น จำนวน 4 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง
3. เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผ่นบันทึกภาพเคลื่อนไหว ข้อมูลภาคสนาม ตลอดจนการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดขอบเขตเฉพาะการสวดพระมาลัยคณะวารีย์ ปัญญาอภิวังค์ อำเภอยะยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี
4. เก็บรวบรวมข้อมูล เลือกใช้บทสวดพระมาลัยใน 2 บริบท คือ บทสวดในกาลและบทลำนอกจากเอกสาร แผ่นบันทึกภาพเคลื่อนไหวพระมาลัย การสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลภาคสนามในงานพิธีศพ งานตามส่วนราชการ และงานเอกชน สังเกตการณ์ภาคสนามอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดขอบเขตเฉพาะการสวดพระมาลัยคณะวารีย์ ปัญญาอภิวังค์ อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอใบรับรองจริยธรรมในมนุษย์ก่อนที่จะลงสนามวิจัย เพื่อให้งานวิจัยเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยเริ่มตั้งแต่แสดงเอกสารชี้แจง และเอกสารแสดงความยินยอมแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมจากการสวดพระมาลัย ใช้แนวคิดเรื่องการจำแนกภาษาและวัฒนธรรม ของจำนงค์ ทองประเสริฐ แบ่งเป็น 10 ประเภท ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม การเล่นพื้นบ้าน ภูมิปัญญา การทำบุญตามเทศกาล ค่านิยม ตำนาน ภาษิตสำนวนไทย คำทาย และความเชื่อเป็นกรอบในการศึกษา (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2519) นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ประกอบตัวอย่าง

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์พบภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมจากการสวดพระมาลัยที่น่าสนใจ 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางความเชื่อ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1.1.1 ความเชื่อเรื่องการมองความจริงของชีวิตด้วยศาสนธรรม

1.1.1.1 ความไม่เที่ยงแห่งชีวิต ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มองสิ่งมีชีวิตเป็นไปตามกฎแห่งความไม่เที่ยงแท้ และเปลี่ยนแปลงดับสูญไปตามสังสารวัฏ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องยามดึกนีกอาตุร

ชีวิตเราท่านทั้งหลาย อันความตายเป็นของเที่ยงแท้ อันมัจจุรียิ่งกว่ากายกายา คนเราเกิดมาต้องรับเวรทั่วกัน เกศานั้นหรือเขาก้เรียกว่าผม อย่าไปมัวหลงชมว่าผมดำก็เป้นมัน พอเวลาแก่เฒ่าผมเผ้าชักหงอก ว่าผู้ดีชี้ไคระ ต้องเงาะเหงะเหมือนกัน โลมาว่าชนมันขึ้นทั่วตัวตน ว่าชนยาวชนสั้น อ้ายบ้างขึ้นหยิก อ้ายบ้างขึ้นงอ บ้างขึ้นโคนคอ เรียกว่าเขายาวครัน ตะโจว่าหน้ง มั่งสังว่าเนื้อ

จากบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต ทุกสิ่งล้วนมีความไม่เที่ยงหรือย่อมมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นอวัยวะน้อยใหญ่ในร่างกาย เช่น ผม ขน หน้ งเนื้อ เหงื่อ ฟัน กระดูก เส้นเอ็น สะท้อนให้เห็นลักษณะของความเป็นอนิจจัง คือความไม่คงที่ของสังขารทั้งหลาย

1.1.1.2 การสั่งสมบุญ ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา พบว่าหากบุคคลใดก่อนสิ้นอายุขัยหมั่นทำความดี สั่งสมบุญจะได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบางตอนจากบทในกาล

เทวดาทรงโปรดยกโทษที สมควรที่หมดกรรมที่ทำมา เข้าอุโบสถ ใช้กรรมนั้นที่สร้าง เป็นแนวทางสร้างบุญนิจไหน

จากบทในกาลที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าสวรรค์เป็นที่อยู่ของเทวดา การที่จะได้อยู่บนสวรรค์ขึ้นอยู่กับบุญกุศลที่ได้สั่งสมมาเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการรักษาอุโบสถศีลในวันพระ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลบุญให้เกิดบนสวรรค์

1.1.2 ความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย

1.1.2.1 ความเชื่อเรื่องสวรรค์ สวรรค์เป็นภพภูมิที่อยู่ของเทวดาตินแดนของผู้ที่มีความเชื่อ เชื่อว่าผู้ที่ทำความดีเมื่อตายไปจะได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบางตอนจากบทในกาล

เทวดาทรงโปรดยกโทษที่ สมควรที่หมดกรรม ที่ทำมา เข้าอุโบสถ ใช้กรรมนั้นที่สร้าง เป็นแนวทางสร้างบุญนิจฉไน

จากบทในกาลที่กล่าวมาข้างต้น พบความปรารถนาของผู้ที่อยากจะไปเกิดบนสวรรค์ ด้วยการเร่งกระทำความกุศล เมตตาทวาทนา ให้ทนายรักษาศีลอุโบสถ บุคคลผู้นั้นเมื่อตายจะได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์

1.1.2.2 ความเชื่อเรื่องนรก นรกเป็นภพภูมิที่อาศัยของสัตว์ที่รับผลจากการกระทำบาป เมื่อตายไปจะเกิดเป็นเปรตในนรก ต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบางตอนของบทในกาล

ในนรก ยังมีพระนิกร เปรตหนึ่งลำบาก นั่งขอทาน เป็นเหยื่อ แร้ง เหยื่อกา ได้มีสุนัขพลอยกัด กิน แร้ง กา เนื่อนั้นไม่มี แกะ กระดุกเปล่ากิน ร้องขอเสียงสั่นในลงกา

จากบทในกาลที่กล่าวมาข้างต้น พบสภาพในนรกว่ามีพระยายมราช ผู้ถือตนเป็นใหญ่ในนรกคอยกล่าวตอถึงบาปกรรมที่สัตว์นรกจะต้องได้รับโทษตามวิบากกรรม เช่น คนที่ทำบาปเมื่อตกละทิ้งจะมีฝูงสุนัขและแร้งมารุมกัด จิกทรมาน สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อตกละทิ้งต้องอยู่ในดินแดนที่ต้องทนทุกข์ทรมาน ส่งผลให้พุทธศาสนิกชนเกรงกลัวต่อการกระทำบาปและนิยมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย

1.2 ความเชื่อทางไสยศาสตร์ แบ่งเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1.2.1 ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เครื่องรางของขลังเป็นเครื่องประดับเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล นำโชคลาภ ช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย ปกป้องคุ้มครอง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทล้นอกบางตอนจากเรื่องไฉ่เวลาเอิกเกริก

ใหญ่ยามใหญ่พระราหู บ่ายหน้าไปสู่มุมหมู่เทวา แหวน
พิรอดสอดใส่นิ้วชี้ขวา เช็ดหน้าผ้าเจียดไว้สองผืน จะแต่งตัวกำขับ
 ขยับเยื่อน จับเอาสายฟ้ายื่นอานมนต์

ตัวอย่างล้นอกบางตอนเรื่องน้อยเอ๋ยโอว่าน้อย

แม่เนื้อเหลืองดังทองมาทาบทา ว่าพลงทางเปลื้องเครื่อง
คาด แขนพาดฉากลงประจงบ๊อ อุ่มนางวางบนตักสะพักรับ กอด
 ประทับระหวลลงดังท่อนทอง

จากตัวอย่างบทล้นอกที่กล่าวมาข้างต้น พบว่ามีการใช้ “แหวน” เพื่อบ่งบอกสถานภาพทางสังคมในระดับสูงเป็นที่นิยมใช้สำหรับชนชั้นเจ้านาย ทหาร ข้าราชการแล้วยังใช้สวมใส่เป็นเครื่องรางเพื่อเพิ่มอำนาจ เพิ่มบารมี และอีกตัวอย่าง “ผ้าเจียด” หรือผ้าประเจียด มีลักษณะคล้ายผ้ายันต์ เป็นแผ่นผ้านำมาติดตัวในการคุ้มครองป้องกันอันตราย และตัวอย่างสุดท้าย “เครื่องคาด” ใช้ร้อยเชือกสำหรับคาดเอว เช่น ตะกรุด ลูกสะกด ปลัดขิกซึ่งมีความเชื่อว่าคนที่เล่นวิชาอาคมหากจะมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงจะต้องถอดเครื่องรางของขลังออกจากตัวก่อนร่วมเพศ เพราะเชื่อว่าพระพุทธรูปจะเสื่อม และคาถาอาคมของอาจารย์ผู้สอนก็อาจเสื่อมได้เช่นกัน

1.2.2 ความเชื่อเรื่องผีसाग เป็นความเชื่อที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งลึกลับที่มองไม่เห็น ไม่มีตัวตนมีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถให้คุณให้โทษก็ได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทล้นอกบางตอนจากเรื่องไฉ่เวลาเอิกเกริก

ออกจากแขวงบุรี ส่วนผีพราย กุมารทอง นำหน้าพาราหงส์

ตัวอย่างบทล้นอกบางตอนจากเรื่องผีเสื้อน้ำ

จะกล่าวถึงอสุรี ผีเสื้อน้ำ อยู่ท้องถ้ำวังวนชลสาย ได้เป็นใหญ่
 อยู่ในพวกปีศาจพราย สกนธกายก็โตใหญ่เท่าไอยรา ตะวันเย็น
 ออกไปเล่นทะเลกว้าง อยู่ท่ามกลางวารินกินมัจฉา จับฉนากลากพัด
 กัดกุมภา เป็นภักษา

จากตัวอย่างบทล้นอกที่กล่าวมาข้างต้น พบความเชื่อเกี่ยวกับ “ผีพราย” ส่วนใหญ่มักแสดงตัวให้เห็นเป็นดวงวิญญาณมีลักษณะเป็นผู้หญิงใส่ชุดสีขาวอยู่ในคลองหรือแม่น้ำบริเวณที่

มีผู้เสียชีวิต ความเชื่อเกี่ยวกับ “ผีเสื้อน้ำ” เป็นเทวดาที่รักษาน้ำ และความเชื่อเกี่ยวกับ “กุมารทอง” เชื่อกันว่าคอยช่วยเตือนภัย และคอยติดตามเฝ้าระวังบ้านเรือน อาจกล่าวได้ว่าผีสามก๊กปรากฏให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ มีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์สามารถให้คุณให้โทษได้

1.2.3 ความเชื่อเรื่องความฝันและการพยากรณ์ การพยากรณ์ หรือการทำนายเป็นการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องได้เวลาเอ็กเกริก

ชะเง้อหน้าดูฟ้าหาฤกษ์บน หลีกให้พ้นผีหลวงคาถาไทย แล้วเรียกพรายสี่กุมารทหารกล้า กู้ก้องกันมาโกลาหล

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องท้าวโกษี

ท้าวโกษีซื้บอกหนทางจร ว่าทิศอุดรนั้นแหละคู่ พระหน่อไธตามทางยังมีนางอยู่ในเขา นั้นแหละเจ้าจะได้ชมสมประสงค์

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องโง้งแบงชักใบ

ชะโง้งแบง หมอดูรู้ตีทัพ ต้อนรับข้าศึก เปิดประตูเมืองไว้ ลวงไพร ทำใจดีติดพันกินแต่น้ำชา สุมอาอืดอันให้ตันจิต

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องขุนทองเอย

คืนวันนี้มันอัศจรรย์นอนฝันเห็น เผลอเป็นลมใหญ่ตอนไก่อขึ้น บังเกิดเป็นลมเพชรหึงขึ้นดั่งตัง ฟังหงบดั่งเมื่อตะกี้ เดียวนี้ เอย

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบความเชื่อในเรื่อง “การพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ” นิยมนำมาใช้ทำนาย และดูฤกษ์ก่อนออกเดินทาง ต่อมาเป็นการเชื่อเรื่อง “ทิศผีหลวง” เป็นทิศห้ามเดินทางเริ่มต้นไปทางทิศผีหลวงเด็ดขาด ให้เลี่ยงไปทิศทางอื่นก่อนค่อยวกกลับมา ความเชื่อเรื่อง “ทิศอุดร” หรือทิศเหนือ มีความเชื่อว่าเป็นทิศมีชื่อเสียง ความเชื่อเรื่อง “คำทำนาย” หายพักของหมอดู นิยมทำนายสถานการณ์ในอนาคต ซึ่งหมอดูทำนายโดยอาศัยหลักโหราศาสตร์ตามสภาพของบุคคล สิ่งของ บ้านเมือง และตัวอย่างสุดท้าย “ทำนายฝัน” จากตัวอย่างหญิงชายใดฝันว่า ต้องพายุพัดกระโชก หรือถูกพายุพัดหอบไปตกไกล **ทายว่า** จะหมดเคราะห์ หรือมีการโยกย้ายหน้าที่หรือที่อยู่ไปในทางดี

1.2.4 ความเชื่อเรื่องคาถาอาคม เป็นอีกหนึ่งความเชื่อทางไสยศาสตร์ โดยเวทมนตร์คาถาเป็นถ้อยคำอันศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขึ้นสำหรับบริการมเสกเป่า อาจใช้เพื่อป้องกันตัว ทำร้ายผู้อื่น รักษาโรคร้าย ป้องกันภูติผีหรือใช้ทำเสน่ห์ ฯลฯ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องได้เวลาเอ็กเกริก

คราที่นั้นขุนแผนแสนสะท้าน ยอดทหารตัวเอกเสกคาถา
เสกดินสามก้อนไม่ได้เข้า ชัดข้ามหลังคาหลังไหล

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการเป่ามนต์และบริกรรมคาถาในบทสวดพระมาลัยที่ตัดตอนมาจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ขุนแผนเป็นผู้มีความรู้ด้านเวทมนต์และความรู้ทางไสยศาสตร์ในเรื่องการขึ้นเรือนของผู้อื่น โดยขุนแผนมีการบริกรรมคาถาเพื่อให้ผู้ที่ต้องมนต์สะกดหลับไหลวิธีนี้ใช้ดินสามก้อนชัดข้ามหลังคาเพื่อลางอาถรรพ์ของเรือนและป้องกันศัตรูไม่ให้มาขวางทางได้

1.2.5 ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะพันธุ์ไม้ตามธรรมชาติอย่างต้นไทร เชื่อว่าต้นไทรเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์มีเทพารักษ์อาศัยอยู่คอยคุ้มครองป้องกันให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องกาเหว่า

กินกุ่มกินกั้ง กินทั้งก็แมงดา อืม ๆ แล้วก็กลับมายังร่มพระ
ไทรทอง

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบความเชื่อเกี่ยวกับ “พระไทร” ว่ามีเทพารักษ์ประจำต้นไทรที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครอง

2. ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นความรู้ที่ได้รับการสั่งสมมาตั้งแต่ บรรพบุรุษ แล้วสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง แบ่งเป็น 8 ประเด็น ได้แก่

2.1 การหาอยู่หากินตามธรรมชาติ วิถีชีวิตของชาวบ้านในอดีตมีการหาอยู่หา
กินตามธรรมชาติ และได้รับการส่งต่อภูมิปัญญามาถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องนางมอญ

นางมอญสร้อยกุ่ม ตามทุ่งเป็นทิว ผูกคอหม้อหิ้วตาม ทิวทุ่งนา
สร้อยกุ่มไม่ได้นางว้ายน้ำมาไม่ได้กุ่มปลาเวทนาแก่นางมอญ

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการหาอยู่หากินตามธรรมชาติในการจับสัตว์น้ำเพื่อนำมาประกอบอาหาร ด้วยการ “สรวนกุ้ง” เป็นวิธีการจับสัตว์น้ำของคนไชยาโดยใช้ขางที่ทำด้วยไม้ไผ่สานใช้ช้อนกุ้งและปลาตามท้องทุ่งนา

2.2 การคมนาคม/ยานพาหนะ เป็นเรื่องอำนวยความสะดวกสบายในการครองชีพ โดยเฉพาะยานพาหนะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบางตอนจากเรื่องชาละวันกุ่มภี

เห็นสาวน้อยร้อยซังพายเรือมา ช่วยพี่ด้วยหรือแม่ใจบุญ

ตัวอย่างบางตอนจากเรื่องได้เวลาเอิกเกริก

หนทางลัดทางเกรียนเตียนสบาย ส่วนคนขุนทรายมาปรายโปรย

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องพิสมัย

อันท้องเมียนี่ก็โตอยู่ข้างใน อาชาพาไปอย่างไรได้ ขุนแผนปลอบน้องอย่าร้องไห้

จากตัวอย่างบทลำนอกข้างต้น พบว่ายานพาหนะถูกบันทึกไว้ในฐานะวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตโดยเฉพาะคนได้นิยมใช้เส้นทางการค้าการขนส่งหรือสัญจรทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเส้นทางการเดินทางบกต้องอาศัยเกรียน ในขณะที่การสัญจรทางน้ำต้องอาศัยเรือเป็นพาหนะ อย่างไรก็ตาม ยังมีการใช้ม้าเป็นยานพาหนะในการแบกหาม ลากของ หรือออกรบได้อีกด้วย

2.3 สถาปัตยกรรมบ้านเรือน ถือเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นไทยและมีการออกแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องนางมอญ

นางมอญลูกอ่อนนอนแม่กินนม ยกขึ้นลูกชมถึงหน้า ก็ถึงตา
หลก ๆ ตกกระได ผ้าสไบลืมห่มแขกลาวมาชม ของสงวนนางมอญ

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องได้เวลาเอิกเกริก

คิดถึงน้องพม้น้องไม่รู้หาย มานั่งกลางนอกขานลานดอกไม้
ขุนช้างสร้างไว้ ดูดาษตื่น หอมรสเกสร เมื่อค่อนคืนรื่นๆ ลมชาย
สบายใจ

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบสถาปัตยกรรมบ้านเรือน โดยเฉพาะเรือนไทยที่มีการออกแบบเรือนให้ยกพื้นสูงมีการใช้บันไดในการขึ้นลง และอีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือนอกชาน เป็นพื้นเรือนที่ยื่นพ้นชายคาระเบียงออกมา เป็นชานไว้สำหรับเป็นลานกิจกรรมกลางแจ้งและนิยมปลูกไม้ดอกมีกลิ่นหอม

2.4 เครื่องมือเครื่องใช้ มี 2 ประเภท ดังตัวอย่าง

2.4.1 ของใช้ในการขี่ม้า เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยป้องกันและช่วยรักษาความปลอดภัยให้กับผู้ขี่ม้า ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องได้เวลาเอ็กเกริก

เดินตรงไปยังโรงสีหมอก ถอดสายสลิมออกบังเหียนใส่ จะ
ประดับพานหน้า นั่งพานท้าย สองข้างขาซ้ายลายพื้นแดง

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบอุปกรณ์ที่ใช้ในการขี่ม้า เช่น “บังเหียน” ใช้ผูกบริเวณส่วนหน้าของม้าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบังคับม้าเพื่อให้ม้าเลี้ยวไปตามทิศทางที่ผู้ขี่ต้องการ

2.4.2 เครื่องใช้ในห้องผู้หญิง สามารถสะท้อนบุคลิกภาพของผู้ใช้และบ่งบอกสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องได้เวลาเอ็กเกริก

เครื่องแต่งปรับไว้ดีบตี กระจกส่องคันฉ่องหวีไว้ครบ
ครัน ชันน้ำพานรองจอกสลับ เช็ดหน้าผ้าพับบรรจงห้อย ชันน้ำพาน
หมากกระจอกลอย กระจอนเพื่องลอยขอยไว้ครบครัน ลูกใครไหน
นอนนอนตรงนี้ เหมือนกับน้องพิมะน้องเอย

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบเครื่องใช้ในห้องนอนผู้หญิง เช่น โต๊ะเครื่องแป้งมีกระจก หวี ชันน้ำรองด้วยพาน ผ้าเช็ดหน้าพับไว้อย่างเรียบร้อย ชันน้ำไว้สำหรับดื่มพานหมาก และกระจอน สะท้อนให้เห็นความพิถีพิถันในการให้ความสำคัญกับเครื่องใช้ในห้องนอนของผู้หญิงสูงศักดิ์และสามารถบ่งบอกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงได้อีกด้วย

2.5 สัญญานบอกเวลา การบอกสัญญาณเวลาในอดีตอาศัยการตีกลองหรือฆ้อง ระฆัง เพื่อให้สัญญาณบอกเวลาให้ทราบเวลาเป็นระยะ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างเพลงล้านอกบางตอนเรื่องพิสมัย

มาถึงบ้านขุนช้าง เสียงย่าร้อง คิดถึงน้องพมน้องไม่รู้หาย
มานั่งกลางนอกชานลานดอกไม้ ขุนช้างสร้างไว้ ดูดาซดื่น

จากตัวอย่างบทล้านอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการตีกลองย่าร้องเพื่อบอกเวลา โดยเฉพาะการตีย่าคำเป็นจารีตในวังเพื่อเป็นการบอกเวลาและผลัดเปลี่ยนเวรยาม ส่วนในชุมชนจะมีวัดเป็นศูนย์กลางในการตีกลองตีระฆังเพื่อเป็นการบอกเวลาในแต่ละช่วงของวันแก่ชุมชนโดยรอบ

2.6 การแต่งกาย สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในด้านวัฒนธรรมทางวัตถุที่เด่นชัดจึงทำให้สามารถบ่งบอกตัวตนของผู้ที่สวมใส่ได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทล้านอกบางตอนเรื่องนางมอญ

ผ้าสไบลืมห่มแขกลาวมาชม ของสงวนนางมอญ

จากตัวอย่างบทล้านอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการแต่งกายในชีวิตประจำวันของผู้หญิงในอดีตจะนุ่งผ้าถุงห่มสไบ หากเป็นงานพิธีสตรีชั้นสูงจะสวมเสื้อแล้วห่มสไบทับไปบนเสื้อ อาจกล่าวได้ว่าการแต่งกายโดยเฉพาะผ้าสไบสามารถบ่งบอกสถานภาพของผู้ที่สวมใส่ตามฐานะและบรรดาศักดิ์ของสตรี

2.7 เครื่องดนตรี เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก เพื่อสร้างความสนุกสนาน ความซาบซึ้งใจ ความตื่นเต้น ความคึกคักในการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทล้านอกบางตอนเรื่องพิสมัย

ขุนแผนปลอบน้องอย่าร้องไห้ พี่จะเป่าใบไม้ให้เจ้าฟัง ชำม
ฝิ่งยังไม่รอดตลอดไป จะตามส่งทรมวยให้ถึงฝิ่ง โอเจ้าพวงก็มาลัย
ของเรียมอา จะลอยไปลอยมาซ้าตัวเอง ออกชื่อพวงมาลัยใจเป็น
เพลง ตีกรับรับเพลงอยู่เบย ๆ

จากตัวอย่างบทล้านอกที่กล่าวมาข้างต้น พบเครื่องดนตรีที่สร้างสรรค์จากธรรมชาติ เช่น เสียงเป่าใบไม้ และเครื่องดนตรีพื้นบ้านอย่างกรับด้วยการใช้ไม้กระทบกันทำให้เกิดเสียงจัดเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาเฉพาะของท้องถิ่น

2.8 การทำศพ ของผู้ที่มีบรรดาศักดิ์สูง จะบรรจุลงในพระโกศประดับตกแต่งตามฐานะของผู้ตายมักจะทำแท่น นั่ง คุกเข่า หรือกอดเข้าประสาณมือของผู้ตายไว้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องเปิดพระโกศ

เปิดพระโกศมิ่งมิตรพิศพัทธ์ พระโคกหนักทรงในฤทัยถอน
สองพระกร ช้อนเปิดพระโกศทอง พระชลนัยน์ไหลนองต้องปรางนาง
ให้หิวโหยโรยแรงกันแสงพลาง โอ้อว่าปรางแม้อยู่ล้นมือ เจ้ามา
นอนอยู่ไยในพระโกศ

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการทำศพ โดยเฉพาะบรรจุศพลงในพระโกศทองเป็นภาชนะเครื่องสูงมีรูปทรงเป็นกรวยมียอดแหลมใช้สำหรับใส่พระบรมศพของผู้มีบรรดาศักดิ์สูง พระโกศมี 2 ชั้น กล่าวคือชั้นนอกทำด้วยโครงไม้หุ้มด้วยทอง และประดับด้วยกระจกหรืออัญมณี และชั้นในเรียกว่าโกศทำด้วยเหล็ก ทองแดงหรือเงินประดับตามฐานะของผู้ตาย

3. ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางภาษาที่ปรากฏในตัวบทพระมาลัย แบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่

3.1 สำนวนสุภาพจิต สำนวนไทยเป็นวัฒนธรรมที่ประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนจากเรื่องไอ้อนาถาสนา

ไอ้อนาถาสนาพิหาไม้ ที่จะได้ขีดเชื้อแม่เนื้อหอม เหมือน
มดแดงแฝงพวงมะม่วงงาม ฝ้าไต่ต่อมขมอยู่ไม่รู้รส

ตัวอย่างบางตอนจากบทในกาล

ท่านได้สอนให้ผมเขียน สอนให้เล่า สอนให้เรียน สอนให้
เขียน เปรียบเหมือนหลักปักในเลน ยังคลอนแคลน มุดโตยังไม่ถนัด

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องชาละวันกุมภีร์

เที่ยวชมนกชมเม่นเล่นในไพร มาเจอเสือใหญ่ วังหนีมา
หนีเสือปะเสือ ขึ้นต้นไม้ ขึ้นไปไม่ได้ แตนต้อยตก ถอยหน้าถอยหลัง
โดนขาบขบ เจองูตันกกด้วยาวรี

จากตัวอย่างบทกลอนที่กล่าวมาข้างต้น พบสำนวนที่ปรากฏในตัวบทพระมาลัย เช่น สำนวน “มดแดงแฝงพวงมะม่วง” หมายถึง ผู้ชายที่หลงรักผู้หญิงแต่ผู้หญิงไม่รักตอบ “ไม้หลักปักเลน” หมายถึง โลเล ไม่แน่นอน และตัวอย่างสุดท้าย “หนีเสือปะเสือ” หมายถึง หนีอันตราย แต่ก็ต้องพบอันตราย สำนวนนี้ใกล้เคียงกับสำนวนหนีเสือปะจระเข้ จากตัวอย่างแสดงให้เห็นการใช้สำนวนที่ผูกโยงเข้ากับธรรมชาติ

3.2 การใช้คำเรียกตัว/ความสัมพันธ์ของคน คนไทยมีการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะและฐานะของบุคคล ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทกลอนบางตอนจากเรื่องไอ้อนาถาเสนา

ไอ้อนาถาเสนา พี่หาไม่ พี่จะได้ขีดเชื้อแม่เนื้อหอม

จากตัวอย่างบทกลอนที่กล่าวมาข้างต้น พบการใช้คำสรรพนามตามฐานะของผู้พูดและแสดงความสัมพันธ์ในฐานะของความเป็นเครือญาติ เช่น คำแทนตัวผู้พูดว่า “พี่” และผู้ถูกกล่าวถึงว่า “แม่เนื้อหอม” เป็นการแสดงฐานะความสัมพันธ์ในระดับคนรักของผู้พูดและผู้ที่ถูกพูดด้วย

3.3 พูดแบบไม่ตรงไปตรงมา

ตัวอย่างบทกลอนบางตอนเรื่องลูกจันทน์ขวัญใจ

ชมอื่นพี่ไม่ชื่นเหมือนชมน้อง ประสานสองชมขีดสนิทสนม เหมือนได้
ดวงดอกฟ้าเอามาชม

ตัวอย่างกลอนบางตอนเรื่องน้อยเอ๋ยโอว่าน้อย

เนื้อหอม ๆ ชื่นดั่งอบเชย จงเงยหน้าพี่จะว่าไม่อำพราง เชย
ขีดแนบสนิทจะนี้แล้ว ขอเชิญแก้วกิริยาเมตตาบ้าง พี่จะมอบเสน่ห์ให้
ที่ในนาง อย่าระคายข้องแค้นระคายเคือง

จากตัวอย่างบทกลอนที่กล่าวมาข้างต้น พบการใช้คำแสดงความเปรียบ เช่นคำว่า “เหมือน ดั่ง” มาใช้เปรียบผู้หญิงที่สูงศักดิ์เหมือนลูกจันทน์หรือดอกฟ้า และการนำพืชพรรณไม้ตามธรรมชาติอย่างอบเชยมาใช้แทนความหอมในกลิ่นกายของผู้หญิง

3.4 ภาษาถิ่น ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงออกถึงภูมิลำเนาตามถิ่นที่อยู่ของผู้พูด ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องยามดึกนีกอาตุร

ถ้าพูดได้แก่จะพิโรธ กระโดดโหยง เขากะบือลือชา ว่าแก
โง่ จะฟังโง่ออกมาบ้าง ฟังมาลัย

ตัวอย่างบางตอนจากบทในกาล

อันว่ามุตโต ผมยังไม่ถนัด ยังไม่ชัด ยังไม่เจนไหว้คุณครู และอาจารย์

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนจากเรื่องนางมอญ

อย่าทำเลยชาย น้อยอายุเสียจริง ๆ บัดหลุดยุตว์ิ่งทิ้งผ้าสไบ
หลก ๆ จนตรอกเข้าซอกในกอไผ่

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนจากเรื่องหอมต้งหยง

หอมจ้งต้งหยงทรงแต่กลืน มารินรีน หอมแม่หนูชูขึ้นเมื่อลมหวาน

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการใช้ภาษาถิ่นได้ เช่น คำว่า “โง่” หมายถึง ลักษณะกริยาที่หยิ่งโส ถือตัว ไม่คบผู้อื่น คำว่า “ตันหยง” หรือ “ตันหยง” หมายถึง ต้นไม้ที่มีต้นกำเนิดทางภาคใต้ นิยมปลูกตามบ้านหรือตามสวนสาธารณะ มีลักษณะประจำพันธุ์ คือออกดอกดกและส่งกลิ่นหอมในช่วงฤดูฝน คำว่า “บัดหลุด” หมายถึง สะบัด เป็นการเคลื่อนไหวไปมาอย่างรวดเร็วจนทำให้สิ่งที่ติดอยู่หลุดออกไป คำว่า “หลกหลก” หมายถึง รวดเร็ว เร่งทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เร็วขึ้นกว่าปกติ คำว่า “ยุต” หมายถึง จับไว้ให้มั่น ในที่นี้เป็นการยุทธธรรมะเป็นที่ตั้ง และคำสุดท้าย “มุตโต” หมายถึง กลอนสดที่ผู้ขับร้องต้องใช้ปฏิภาณในการพากย์

3.5 ภาษาบาลี ถูกนำมาใช้ในรูปแบบคำยืมในบทสวดพระมาลัย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องยามดึกนีกอาตุร

อันความตายเป็นของเที่ยงทัน อิมัสสมิงกาเย อันว่ากายกา
ยา คนเราเกิดมาต้องรับเวรทั่วกัน เกศานันหรือเขาก็เรียกว่าผม อย่า
ไปมัวหลงชมว่าผมดำก็เป็นมัน พอเวลาแก่เฒ่าผมเผ้าชักหงอก ว่าผู้ดี
ชี้เคราะ ต้องเงาะเหงะเหมือนกัน โลมว่าขนมันขึ้นทั่วตัวตน ว่าขนยาว
ขนสั้น อ้ายบ้างขึ้นหยิก อ้ายบ้างขึ้นงอ บ้างขึ้นโคนคอ เรียกว่าเครา
ยาวครัน ตะโจว่าหนั่ง มั่งสังว่าเนื้อ

จากบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการนำภาษาบาลีมาใช้ในการสวดพระมาลัย เช่น คำว่า “อิมัสสมิงกายะ” หมายถึง ความไม่เที่ยงของชีวิต โดยเฉพาะร่างกาย (กายกายะ) เส้นผม (เกศา) ที่เคยตกดำเมื่อยามแก่เฒ่าเส้นผมก็เป็นหงอก ขน (โลมา) ที่เกิดขึ้นทั่วร่างกายมีทั้งขน ยาวหรือสั้น บ้างก็มีสภาพหงิกงอ หากขึ้นที่ลำคอเรียกว่าหนวดเครา หรือแม้แต่หนัง (ตะโจ) เนื้อ (มังสา) เหนือ (เสโท) ทุกสิ่งล้วนเป็นของไม่เที่ยงมีเกิดขึ้นย่อมมีการดับสลายไปตามกาลเวลา

4. ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านค่านิยมของไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

4.1 ค่านิยมด้านการรักษานวลสงวนตัว ถือเป็นแนวปฏิบัติของหญิงไทยที่สืบต่อกันมาแต่โบราณ โดยสังคมไทยถือเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้หญิงเป็นสิ่งสำคัญและควรหวงแหน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างบทลำนอกบางตอนเรื่องได้เวลาเอิกเกริก

แสนเสียดายตัวเจ้าไม่รักตัว เอาขุนช้างทำผิวให้มัวหมอง
มาถึงบ้านขุนช้าง เสียงย่าซ้อง คิดถึงน้องพิน้องไม่รู้หาย

ตัวอย่างลำนอกบางตอนเรื่องกาก็เจ้ากรรม

กาก็ เจ้ากรรม ทำใจชั่ว มากชั่วหลายผิว ถูกลอยแพ แพน้อย
ลอยไป ในสายชล

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงต้องมีสามีคนเดียว ไม่นิยมผู้หญิงที่มีพฤติกรรมเยี่ยงนางวันทอง ดังตัวอย่างบทลำนอกเรื่องได้เวลาเอิกเกริกที่ตัดตอนมาจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน กล่าวถึงนางวันทองได้ชื่อว่ามีสามีสองคนในเวลาเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมิใช่เกิดจากความปรารถนาของตนเอง แต่ในเรื่องนี้สังคมก็มองนางวันทองว่าเป็นผู้หญิงนาร้างเกียจ ดังตัวอย่างคำตัดพ้อนางวันทองว่า “น่าเสียดาย” หรือ “ทำผิวให้มัวหมอง” และอีกตัวอย่างจากบทลำนอกเรื่องกาก็เจ้ากรรมต่อว่าผู้หญิงที่มีสามีหลายคนถูกสังคมพิพากษาให้ถูกลอยแพในน้ำ จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ถึงค่านิยมด้านการรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง

4.2 ค่านิยมความงามของผู้หญิง ผูกติดอยู่กับเงื่อนไขทางสรีระ จนกลายเป็นวิธีการมองผู้หญิงในอุดมคติในการสร้างเป็นแบบอย่างและมาตรฐานในการมองความงามของผู้หญิง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างลำนอกบางตอนเรื่องพระดำเนิน

งามประโลมเหลือดีไม่มีสอง เกศใคร่ดูจดังแสงเมงทับทอง
จุไรรองกวดเกล้าพอสมทรง คิ้วขนงองค์ละม้ายคล้ายภาพเขียน ช่าง
ศอเศียรตั้งพระยา ราชหงส์ สองพระหัตถ์ดัดวงคเชนทร์ทรง เนตร
อนงค์ดูดำเหมือนน้ำนิล สองพระถันเต่งตั้งทั้งสองเต้า นาคล่อเกล้า
เคียงชมสมถวิล สองปรางแก้มดูแอร่มดังลูกอิน พระนารินพิศเพลิน
เจริญใจ

จากตัวอย่างบทลำนอกที่กล่าวมาข้างต้น พบการนิยามรูปลักษณะภายนอกของผู้หญิงที่สำคัญไว้ 7 ส่วน ได้แก่ เส้นผม คิ้ว คอ มือ แก้ม นัยน์ตา และหน้าอก ซึ่งเป็นสรีระภายนอกในการวัดความงามของผู้หญิง

อภิปรายผล

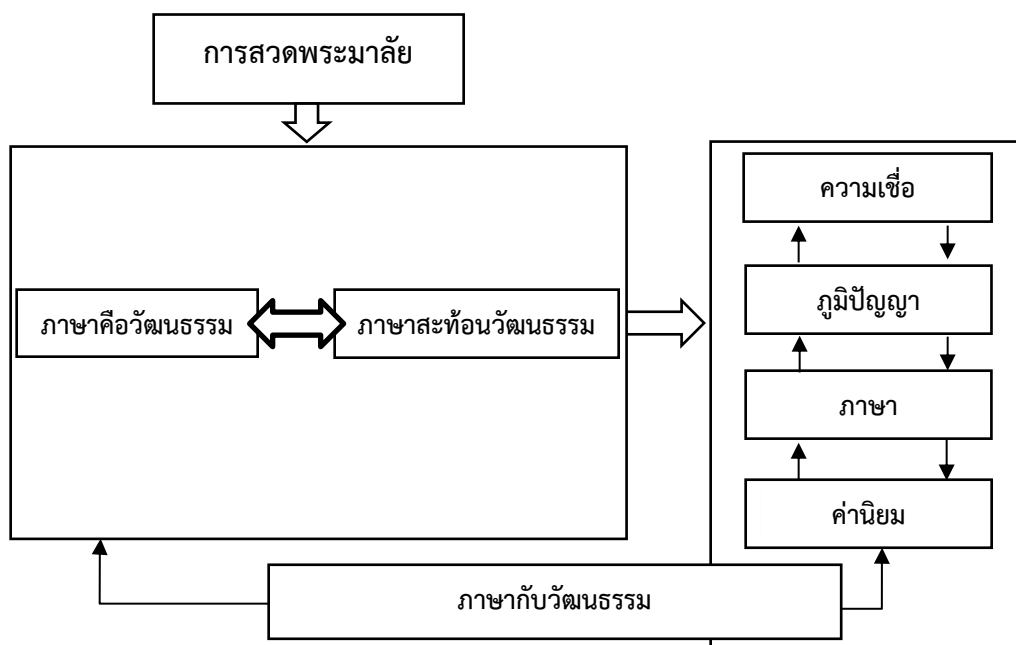
จากผลการวิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมการสวดพระมาลัย ดังนั้น **ประเด็นที่ 1** ภาษาคือวัฒนธรรม ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความเชื่อของคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันซึ่งต้องเรียนรู้ระบบภาษาร่วมกัน เรียกได้ว่า ต้องพูดและเขียนภาษาเดียวกันจนสามารถเข้าใจความหมายและถอดรหัสความหมายที่ผู้ส่งสารส่งออกไปได้อย่างเข้าใจ และเมื่อเกิดการเรียนรู้แล้ว ได้มีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ภาษาจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์และวิถีชีวิตของกลุ่มชน สอดคล้องกับที่ (พระอุดมธีรคุณ (ภาวดี) วิสุทเธโสโก (แสงวดี) และบัณฑิตกา จารุมา ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่าภาษามีการสืบทอด เปลี่ยนแปลง (พระอุดมธีรคุณ (ภาวดี) วิสุทเธโสโก (แสงวดี) และบัณฑิตกา จารุมา, 2563) ดังนั้น ทำให้ภาษามีลักษณะเดียวกับวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ภาษาเป็นวัฒนธรรมผ่านการสวดพระมาลัยข้างต้นนับเป็นเครื่องมือสำคัญในงานวิจัยที่ในระยะหลังมีงานวิจัยจำนวนมากนำมาเป็นเครื่องมือวิจัย เช่น งานวิจัยของ อร่ามรัศมี ด้วงชนะ ศึกษาเรื่องประเพณีสวดพระมาลัยของชาวอำเภอยะโฮง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการศึกษาวิจัยในพื้นที่เดียวกับผู้วิจัย โดยศึกษาในด้านประวัติความเป็นมา ความเชื่อ คุณค่าของการสวดพระมาลัยพบว่าลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นการ “ธำรงรักษา” การสวดพระมาลัยแบบดั้งเดิมไว้ในงานพิธีศพ (อร่ามรัศมี ด้วงชนะ, 2538) ซึ่งแตกต่างจากงานการศึกษาของผู้วิจัยในแง่ของความต่อเนื่องของวัฒนธรรมผ่านมิติกาลเวลาและเห็นร่องรอยความเป็นไปของการสวดพระมาลัยในความพยายามรักษาตัวตนของการสวดพระมาลัยในงานพิธีศพไว้แต่ในขณะเดียวกันก็มีการขยายพื้นที่การสวดพระมาลัยตามส่วนราชการ และเอกชนร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของวัฒนธรรมเอง หรืองานวิจัยของ ประมินทร์ จารูวร ศึกษาเรื่องพลวัตของการสวดอ่านวรรณกรรม

เรื่องพระมาลัย: การศึกษาเปรียบเทียบการสวดพระมาลัยที่จังหวัดกาญจนบุรีและชลบุรี พบว่า การสวดพระมาลัยของทั้งสองแห่งใช้ คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับส.ธรรมภักดี เป็นตัวบทหลัก แต่ด้วยบริบททางสังคมวัฒนธรรมและจุดประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ทำให้มีองค์ประกอบในบริบทของการสื่อสารการสวดที่แตกต่างกันด้วยทั้งในเรื่องผู้เข้าร่วมพิธี โอกาส และสถานที่ในการสวด อุปกรณ์และขั้นตอนในการสวดพระมาลัย (ปรมินท์ จารูร, 2553) ซึ่งจะทำให้เห็นร่องรอยของการศึกษาที่เห็นความเหมือน และแตกต่างของการสวดพระมาลัยในแต่ละพื้นที่

ประเด็นที่ 2 ภาษาสะท้อนวัฒนธรรมการสวดพระมาลัย จากการตรวจสอบด้านภาษาสะท้อนวัฒนธรรมผ่านการสวดพระมาลัยทำให้เห็นความสัมพันธ์ในหลายด้าน เช่น ภาษาสะท้อนความเชื่อ ภูมิปัญญา ภาษาที่ปรากฏในตัวบทพระมาลัย และค่านิยม ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบอีกว่าภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมมีทั้งความเหมือนและความต่างกับงานการศึกษา เช่น งานวิจัยของ ชฎาลักษณ์ สรรพานิช ศึกษาเรื่อง “พระมาลัย: การศึกษาเชิงวิเคราะห์” พบว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบพระมาลัยฉบับท้องถิ่นกับพระมาลัยคำหลวงมีโครงเรื่องเป็นงานวรรณกรรมมีการใช้สำนวน และเนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกันในด้านคติธรรมคำสอนเรื่องนรกสวรรค์ ละเว้นจากการประพฤติชั่ว หมั่นสั่งสมบุญ (ชฎาลักษณ์ สรรพานิช, 2524) วัฒนา ณ นคร ศึกษาเรื่องลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและพระมาลัยคำหลวง พบว่า ลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและวรรณคดีพบลักษณะร่วมด้านแนวความคิดในการนำพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน และลักษณะร่วมด้านกลวิธีการประพันธ์ โดยด้านภาษามีการนำสำนวนสุภาษิตในวรรณคดีมาใช้ (วัฒนา ณ นคร, 2526) อุดมพร คัมภีรานนท์ ศึกษาเรื่องการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง พบว่า ภาษาในบทพระมาลัยส่งผลต่ออิทธิพลด้านคติความเชื่อของสังคมในการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (อุดมพร คัมภีรานนท์, 2551) และอนันต์ อารีย์พงศ์ ศึกษาเรื่องพระมาลัย: สารัตถะและการสืบทอด พบว่า เนื้อหาของพระมาลัยกลอนสวดที่พบในภาคกลางและภาคตะวันออก ภาษาที่ปรากฏในพระมาลัยกลอนสวดมีการใช้ศัพท์ภาษาถิ่นได้แทนศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน (อนันต์ อารีย์พงศ์, 2556) เป็นการชี้ให้เห็นคำตอบที่เหมือนกันของภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมการสวดพระมาลัยไว้ในด้านความเชื่อหรือคติธรรมสอนใจ และภาษาที่ปรากฏในตัวบทพระมาลัยโดยเฉพาะภาษาถิ่น และสำนวนสุภาษิต แต่ในงานการศึกษามีข้อแตกต่างกันในส่วนของการจำแนกประเภทของภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมการสวดพระมาลัยในด้านภูมิปัญญา และค่านิยมจากการสกัดบทเรียนที่ได้ในครั้งนี้

จากการวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมผ่านการสวดพระมาลัย สามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ภาษาทั้งวัฒนธรรมผ่านการสวดพระมาลัย

จากการวิเคราะห์ภาษาทั้งวัฒนธรรมผ่านการสวดพระมาลัยข้างต้น อธิบายได้ว่าภาษา คือวัฒนธรรม เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตใน สังคมจึงต้องเรียนรู้ระบบภาษาร่วมกันจนสามารถเข้าใจความหมายที่ผู้ส่งสารส่งออกไปได้อย่าง เข้าใจ และเมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วได้มีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง **และ เปลี่ยนแปลง**ปรับปรุงจนเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละ สังคม ภาษาจึงกลายเป็นการสะท้อนวัฒนธรรมออกมาหลายลักษณะ เช่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา ภาษาที่ปรากฏในตัวบทพระมาลัย และค่านิยม ดังนั้นจึงทำให้ภาษามีลักษณะเดียวกับ วัฒนธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมจากบทสวดพระมาลัยใน 2 บริบท คือ บท ในกาลและบทลำนอก พบภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรม 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ภาษาที่ สะท้อนวัฒนธรรมด้านความเชื่อ พบว่าบทในกาลสวดแทรกความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องการมองความจริงของชีวิตด้วยศาสนธรรม ความเชื่อเรื่องโลกหลังความ ตาย และบทลำนอกสวดแทรกความเชื่อทางไสยศาสตร์ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเครื่องประดับ ความเชื่อเรื่องผีสิง ความเชื่อเรื่องการพยากรณ์ ความเชื่อเรื่องคาถาอาคมณ์ ความเชื่อเรื่อง

อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประการที่สองภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ การหาอยู่หากินตามธรรมชาติ การคมนาคม สถาปัตยกรรมบ้านเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ สัญญาณบอกเวลา การแต่งกาย เครื่องดนตรี และทำเนียบการทำศพ ประการที่สามภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางภาษาที่ปรากฏในตัวบทพระมาลัย ได้แก่ สำนวนสุภาษิต การใช้คำเรียกตัวหรือความสัมพันธ์ของคน พูดแบบไม่ตรงไปตรงมา ภาษาถิ่น ภาษาบาลี และประการที่สี่ภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางด้านค่านิยม ได้แก่ การรักษานวลสงวนตัว ค่านิยมความงามของผู้หญิง อาจกล่าวได้ว่ากลอนสวดพระมาลัยให้ทั้งคติธรรมและความบันเทิง ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม ข้อเสนอแนะ ผลจากการนำองค์ความรู้ในงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ประเด็นภาษาสะท้อนวัฒนธรรมจากการสวดพระมาลัยจำแนกออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ คือรูปแบบภาษาในการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยในสาขาภาษาไทยใช้เป็นกรณีศึกษาในรายวิชาภาษากับวัฒนธรรม และระดับประถม มัธยมศึกษาในชุมชนนำไปเป็นแบบเรียนหรือเป็นตัวอย่างในวิชาภาษาไทยเพื่อปลูกฝังความรักและภูมิใจในท้องถิ่น และด้านนโยบาย โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมจังหวัด และหน่วยงานท้องถิ่นสามารถนำผลวิจัยสร้างเป็นอัตลักษณ์ให้กับทางจังหวัด และจัดทำเป็นฐานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจควรจะศึกษาเพิ่มเติมได้อีก โดยเฉพาะการสวดพระมาลัยคณะอื่น ทั้งนี้เพื่อนำมาเปรียบเทียบและหาข้อสรุปว่ามีรูปแบบภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นเป็นแบบใด

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). ขับกลั่น คัดกรอง ตรองดู: สื่อบ้านสื่อสารสุข. กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อบ้านสื่อสารสุข (สพส.).
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2519). ภาษาของเรา. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา.
- ชฎาลักษณ์ สรรพานิช. (2524). ศึกษาเรื่องพระมาลัย: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธวัช ปุณโณทก. (2525). วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ปรมินท์ จารูร. (2553). พลวัตของการสวดอ่านวรรณกรรมเรื่องพระมาลัย: การศึกษาเปรียบเทียบการสวดพระมาลัยที่จังหวัดกาญจนบุรีและชลบุรี. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระอุดมธีรคุณ (ภาวดี) วิสุทเธสโก (แสงดี) และบัณฑิตา จารума. (2563). ภาษาและวัฒนธรรม : ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน. วารสารมหาจุฬาวิชาการ, 7(2), 53-63.

- ภัทรพล แสงเงิน. (2562). ลักษณะสำคัญของพระมาลัย ฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส. วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 26(2), 285-315.
- วัฒนา ณ นคร. (2526). ศึกษาเรื่องลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและพระมาลัยคำหลวง. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). วัฒนธรรมพื้นบ้าน: แนวปฏิบัติในภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- อนันต์ อารีย์พงศ์. (2556). วรรณกรรมพระมาลัย: สารัตถะและการสืบทอด. กรุงเทพมหานคร: นพเก้าการพิมพ์.
- อร่ามรัศมี ดั่งชนะ. (2538). การศึกษาประเพณีสวดพระมาลัยของชาวอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อุดมพร คัมภีรานนท์. (2551). ศึกษาเรื่องการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.